



# Hvordan fremmes dyrevelferd i økologisk landbruk?

NORSØK FAGINFO | NR2 | 2025 | VOL10

Norsk senter for økologisk landbruk

Juni Rosann Engelen Johanssen, NORSØK

[rosann.johanssen@norsok.no](mailto:rosann.johanssen@norsok.no)

**Økologisk landbruk er en spydspiss for bærekraftig landbruk, blant annet fordi det legger til rette for at husdyr kan utøve naturlig atferd. Dette inkluderer større frihet til å velge - noe som bidrar positivt til dyras velferd.**

## Dyrevelferd og naturlig atferd

Samfunnets interesse for dyrevelferd har økt betydelig de siste årene (Boaitey & Minegishi, 2020; Sødning et al., 2020), med økende bekymring for dyrevelferden i intensivt husdyrhold (Alonso et al., 2020).

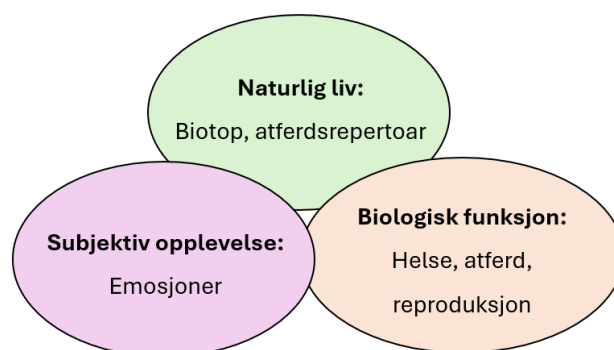
Dyrevelferd kan oppfattes ulikt av forskjellige mennesker, og det finnes flere definisjoner. Ifølge Fraser et al. (1997) kan dyrevelferd deles inn i tre dimensjoner: biologisk funksjon, subjektiv opplevelse, og naturlig liv (Figur 1).

Brambell-kommisjonen (1965) beskrev dyrevelferd gjennom de fem friheter: frihet fra sult, tørst og feilernæring, frihet fra fysisk ubehag, frihet fra frykt og stress, frihet fra smerte, sykdom og skade, og frihet til å utøve normal atferd. I senere tid har Webster (2016) uttalt at den femte friheten heller kunne vært «frihet til å velge».

Livskvalitet eller «et liv verdt å leve» er blitt et sentralt begrep innen dyrevelferd. Det handler om dyrets mentale opplevelse av sin velferd over en periode eller gjennom hele livet. Frihet til å velge kan forbedre dyras livskvalitet.

Mange forbinder god dyrevelferd med et «naturlig liv» og mulighet til å utøve naturlig atferd (Clark et al., 2016; Fraser, 2008) - det dyret normalt ville gjort i sitt naturlige miljø. Intensive driftsformer anses ofte som mindre akseptable, mens økologiske systemer og systemer der dyra får være ute, anses som mer akseptable (Hartmann & Siegrist, 2020).

Undersøkelser viser at 91 % av nordmenn mener fjørfe bør ha tilgang til uteområde (Sørheim et al., 2021), 70 % av dansker vurderte utegang som svært positivt for svin (Denver et al., 2017), og de fleste ønsker beitetid for storfe (Hötzel et al., 2017). Det sees også som mest positivt at melkeku og kalv holdes sammen mens kalven får melk (Johanssen, 2024).



Figur 1. Dyrevelferdens tre dimensjoner (omgjort til norsk fra Fraser et al. 1997)

I økologisk landbruk vektlegges fire prinsipper: helse, økologi, rettferdighet og varsomhet (Figur 2). Rettferdighetsprinsippet fremhever at dyr skal gis vilkår som sikrer livsutfoldelse og trivsel i samsvar med deres fysiologi og naturlige atferd (IFOAM, 2020). Muligheten til å utøve naturlig atferd er spesielt viktig i økologisk husdyrhold. Dette inkluderer også dyras frihet til å velge, som fremmes av økologisk regelverk.



Figur 2. De økologiske prinsippene (IFOAM 2020)

En fjerdedel av nordmenn mener det er ganske eller svært viktig at en vare er økologisk når de handler, mens nær 70 % mener at dyrevelferd er ganske eller svært viktig når de handler (YouGov, 2023). Økologisk mat forbindes ofte med bedre dyrevelferd, samt renere og tryggere mat, men pris og kunnskapsmangel er vanlige barrierer for kjøp av økologisk mat (Øygarden & Kilsti, 2024).



Bilde 1. Det er viktig at husdyra får bruke tid på fôrrelatert atferd. Foto: Steffen Adler

## Unormal atferd hos husdyr

Hvis husdyr ikke får utøve naturlig atferd, kan det føre til stress, frustrasjon, og utvikling av unormal atferd som stereotypier, selvskading eller apati. Slik atferd kan oppstå når dyra har for lite plass, mangler stimuli, sosial kontakt eller får fôr på en måte som ikke tilfredsstiller naturlige behov.

Hos storfe kan unormal atferd være tungerringing, gnaging på innredning, overdreven slikking og kalver som suger på hverandre eller innredning. Hos gris er halebiting, gnaging eller gniing på innredning, tomgangstyggning, og grisunger som masserer eller suger på hverandre eksempler på unormal atferd. Sau kan vise unormal atferd som ull-eting, unormal leppeslikking, og overdreven gnaging på innredning. Eksempler på unormal atferd hos fjørfe er fjærplukking, hacking og kannibalisme.

For å forhindre at husdyr utvikler unormal atferd bør de ha et miljø som er godt tilrettelagt med god plass, tilstrekkelig med ressurser og ulike miljøberikelser, inkludert sosial kontakt, og føres på en slik måte at de kan bruke tid på fôrrelatert atferd.



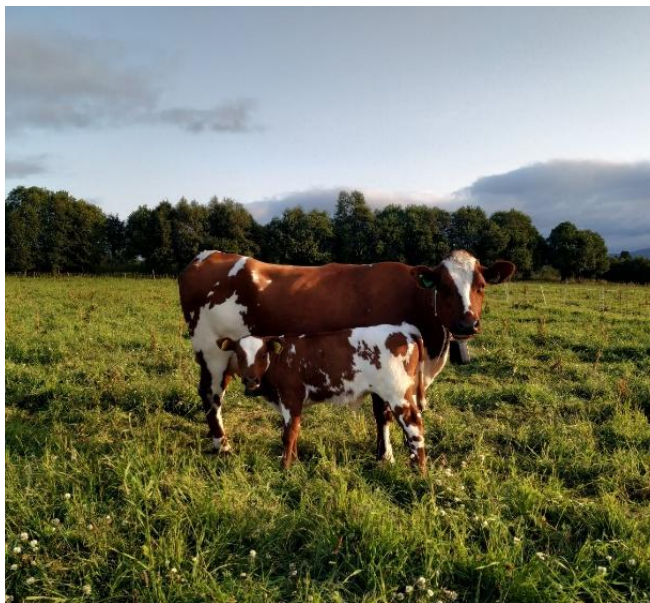
Bilde 2. Kalver kan vise suging på hverandre hvis de ikke får tilfredsstillende sugebehovet sitt. Foto: Rosann Johanssen

## Økologisk husdyrmiljø

Det er krav om at økologiske husdyr skal ha økologisk fôr (Mattilsynet, 2025), og for drøvtyggere stilles det krav om at de i størst mulig grad skal føres på beite når forholda tillater det. Beitegang har mange fordeler – blant annet at dyra får et mer naturlig miljø med gode muligheter for å utøve naturlig atferd (Kilgour, 2012), samtidig som at man utnytter lokale fôrressurser. Beite kan også gi helse- og produksjonsfordeler (Charlton & Rutter, 2017). Økologiske kalver, lam, kje og grisunger skal føres med naturlig melk, som også kan være melkeerstatning basert på naturlig melk.

For økologiske husdyr skal forholdene i husdyrrommet være tilpasset dyras naturlige behov og instinkter, som for eksempel behovene for tilstrekkelig bevegelsesfrihet og velvære, og for å unngå unødig stress og smerte. Dyretetthet inne skal ivareta dyrevelferden og tilpasses dyras atferdsmessige behov, som varierer med art, rase, alder og gruppas størrelse.

Økologiske husdyr har større arealkrav enn ikke-økologiske husdyr, og minst halvparten av det påkrevde minimumsgolvarealet skal være tett. Et større areal gir dyra bedre mulighet til å utøve naturlig atferd og bidrar til redusert stress (Nielsen et al., 2022). Dyra kan lettere holde ønsket avstand til hverandre og utføre synkronisert atferd, som å ligge eller spise samtidig – noe som også kan redusere konflikter (Jørgensen, 2010). Tette underlag er mer komfortable å ligge på for dyra enn drenerende underlag som for eksempel betongspalt for storfe (Keane et al., 2017) og strekkmetall for sau (Jørgensen et al., 2017).



Bilde 3. Ku og kalv sammen ute på beite. Foto: Rosann Johanssen

## Sykdomsforebygging

Sykdomsforebygging er sentralt i økologisk, hvor følgende prinsipper er viktige for forebygging av sykdom (Mattilsynet, 2025):

- Valg av egnede raser eller avlsdyr
- Dyrehold tilpasset de forskjellige artenes behov, som fremmer motstandsdyktighet mot sykdom og forebygger infeksjoner
- Fôr av god kvalitet sammen med regelmessig mosjon og tilgang til beiter – stimulerer dyrets naturlige immunforsvar
- Passende besetningsstørrelse for å unngå dyrehelseproblemer som kan oppstå som følge av for stor tetthet
- Gode oppdrettsmetoder
- Godt husdymiljø

## Økologisk storfe

Økologiske storfe har strengere krav til plass enn ikke-økologiske storfe. For kalver under 100 kg er arealkravet minst 1,5 m<sup>2</sup> per kalv i økologisk drift (Mattilsynet, 2025), mens dette arealkravet gjelder for kalver opp til 150 kg i ikke-økologisk drift (Lovdata, 2004). For melkekyr kreves det minst 6 m<sup>2</sup> inneareal per ku i økologisk drift, mens det ikke er spesifikke arealkrav for ikke-økologiske melkekyr.

Økologiske storfe skal i utgangspunktet holdes i løsdrift eller binger, men båsfjøs er tillatt for opptil 50 kyr. For ikke-økologiske kyr i båsfjøs er det ingen krav til lufting utenom beitesesongen. For økologiske kyr i båsfjøs er det derimot krav om lufting minst to ganger i uka utenom beitesesongen. Hvis vær- og føreforhold ikke tillater lufting, kan kravet fravikes for enkelt dager, men dette skal dokumenteres. Innen 2034 skal alle storfe, både økologiske og konvensjonelle, holdes i løsdrift.

Det er særlig store forskjeller i regelverket for hold av okser. I ikke-økologisk drift kan de holdes i fullspaltebinger hele tiden, mens økologiske okser som ikke går på beite, skal ha fri tilgang til luftegård året rundt. Ukastrede okser kan være utfordrende å ha på beite, men hvis de kastreres og går på beite i beitesesongen, stilles det ikke krav om luftegård resten av året.

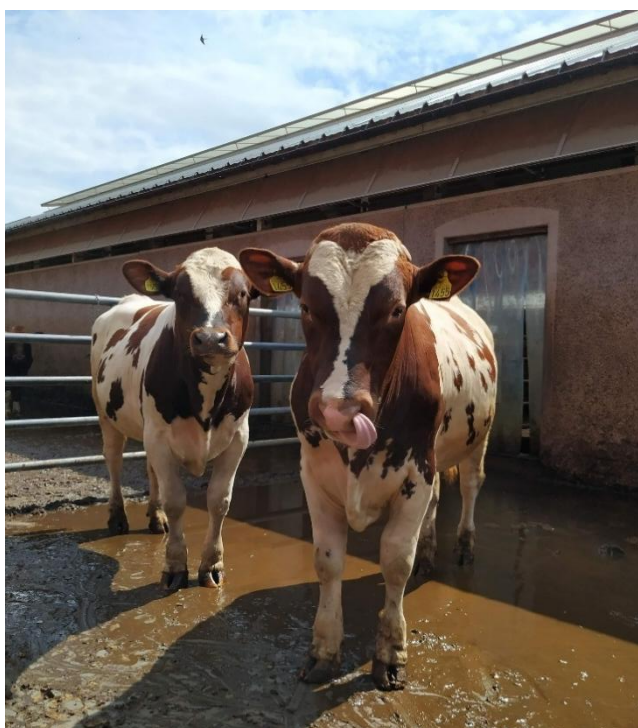


Bilde 4. Økologiske okser i løsdrift med liggebåser, god plass og tilgang til luftegårder. Foto: Rosann Johanssen

Lufting av kyr i båsfjøs, og lufting av okser gir dyra tilgang til større areal og frisk luft, noe som legger til rette for naturlig atferd og økt fysisk aktivitet. Dette har positiv effekt på både kroppslig helse og generell trivsel, og bidrar til bedre velferd (Sørheim et al., 2020).

Det er også forskjeller i kalvehold. Økologiske kalver skal die minst tre dager etter fødsel og få naturlig melk i minst én måned. Hvis dieperioden er kortere enn én måned, skal de få melk fra smokk frem til én måneds alder. I ikke-økologisk drift stilles det ingen slike krav.

Diekravet på minst tre dager gir kalven mulighet til å drikke så mye den vil av den livsviktige råmelka fra mora på en naturlig måte de første dagene (Johnsen et al., 2019). Dette kan sikre et godt opptak av antistoffer, som gir grunnlag for et godt immunsystem og en robust kalv. Ved at kalven skal få melk fra smokk frem til en måneds alder hvis den ikke dier, kan sugebehovet tilfredsstilles og unormal sugeatferd forebygges (Whalin et al., 2021). Kalver eldre enn en uke skal holdes sammen med jevnaldrende. Kravet om tidlig gruppehold har gjort økologisk drift til en spydspiss på området. Det er nå foreslått endringer i det ikke-økologiske regelverket, der kalver skal holdes sammen fra to ukers alder i stedet for åtte (Bækkelien & Morønning, 2025).



Bilde 5. Økologiske okser som får mosjon og frisk luft med luftegård. Foto: Rosann Johanssen

## Økologisk sau og geit

Økologiske sauer skal ha minst 1,5 m<sup>2</sup> per sau eller geit hvor minst 0,75 m<sup>2</sup> skal være tett underlag (Mattilsynet, 2025). For lam og kje er arealkravet minst 0,35 m<sup>2</sup> per dyr, med minst 0,18 m<sup>2</sup> tett underlag. I ikke-økologisk drift finnes det ingen spesifikke arealkrav for sau og geit, og heller ingen krav om tett underlag for voksne dyr (Lovdata, 2005). Ikke-økologiske lam og kje skal ha tilgang til tett liggeunderlag, men det er ingen krav til størrelsen på arealet. Hvis sauer kan velge vil de foretrekke å ligge på tett golv når de har kort ull ved lave temperaturer (Jørgensen et al., 2017), derfor er tilgang på tett underlag i økologisk drift særlig positivt i kalde perioder, og spesielt for unge dyr og for sauer med kort ull (Sørheim et al., 2017).

Økologiske lam og kje skal føres med naturlig melk i minst 45 dager, mens det ikke er noen krav til melkeførlingslengde i ikke-økologisk drift. Beitekravet er 16 uker for både økologiske og ikke-økologiske sauer og geiter. Alle småfe skal, når forholdene ligger til rette for det, ha tilgang til uteområder også utenom ordinær beitesesong.



Bilde 6. Kortklippede søyer som ligger på en liggepall av tre som tilfredsstillt kravet til tett liggeunderlag. Foto: Rosann Johanssen



Bilde 7. Økologiske geiter på Olestølen seter. Foto: Rosann Johanssen

## Økologisk svin

Alle griser, både økologiske og ikke-økologiske skal ha tilgang til liggeareal med tett golv, dypstrø eller talle. Økologiske griser har større krav til inneareal enn ikke-økologiske griser. For eksempel kan en ikke-økologisk slaktegris på over 110 kg ha 1 m<sup>2</sup>, mens en økologisk slaktegris på samme størrelse skal ha minst 1,5 m<sup>2</sup> (Lovdata, 2003). En fødebinge for en ikke-økologisk purke med unger skal være minst 6 m<sup>2</sup> mens en økologisk purke med unger skal ha minst 7,5 m<sup>2</sup> (Mattilsynet, 2025). Stortinget har vedtatt å be regjeringen om å endre regelverket slik at totalareal i fødebinger slik at det fastsettes til minst 7,5 m<sup>2</sup> i alle nybygg (Stortinget, 2025).

Både økologiske og ikke-økologiske griser skal ha tilgang til rotmateriale, men for økologiske griser kan det kun brukes materiale som er tillatt i økologisk drift. Økologiske griser skal ha daglig tilgang til grovfôr, men halm regnes ikke som grovfôr. Ikke-økologiske griser har ikke et generelt krav om grovfôr.

Avvenning kan skje fra 40 dager for økologiske smågris og fra 28 dager for ikke-økologiske smågris. Mens ikke-økologiske griser kan holdes innendørs hele livet, skal økologiske griser ha tilgang til uteareal. Uteområdet skal være attraktivt for grisene, helst med trær eller skog. Grisene skal kunne søke ly og regulere kroppstemperaturen på uteområdet, for eksempel ved tilgang til gjørmebad. En purke med unger kan holdes inne i opptil 14 dager etter grising. Griser som holdes utendørs, skal alltid ha mulighet til å gå inn.



Bilde 8. Økologiske griser som koser seg med gjørmebad utendørs. Foto: Berit Blomstrand

Berikelser som følger av kravene om rotmateriale, grovfôr, god plass og tilgang til uteområder gir økologiske griser mulighet til å bruke tid på naturlig atferd som utforskning, roting og spising (Ståbler et al., 2022). Slike forhold kan samtidig forebygge unormale atferder som hale- og ørebiting (Nielsen et al., 2022). Kravet om grovfôr kan i tillegg bidra til bedre tarmhelse og forhindre magesår som er et kjent problem i svinehold (Holinger et al., 2018).

I Norge er det vanlig at økologiske griser holdes utendørs på beite eller i skogsområder, hvor de kan beite og rote i jorda, og hvor de har tilgang til hytter med halm som de kan ligge i (Sørheim et al., 2023). Stortinget har vedtatt å be regjeringen om å gjennomgå og endre forskrift for hold av svin med formål om å innføre økt krav til areal, mykt underlag og bedre miljøberikelse (Stortinget, 2025). På disse områdene har økologisk svinehold vært en spydspiss, siden de allerede har dette, men i mye større grad, særlig fordi de også får gå ut.



Bilde 9. Økologiske griser har ofte tilgang til hytter med store mengder halm de kan ligge på. Foto: Kristin Sørheim

## Økologisk fjørfe

I økologisk drift er det ikke lov å holde husdyr i bur, dette inkluderer også verpehøns (Mattilsynet, 2025), mens det i ikke-økologisk drift fortsatt er tillatt å holde høner innredede bur. Økologiske høner kan holdes med maksimalt seks høner per m<sup>2</sup> bruksareal, mens ikke-økologiske høner kan holds med inntil ni høner per m<sup>2</sup> bruksareal (Lovdata, 2006). For økologiske slaktekyllinger er dyretettheten begrenset til 21 kg levendevekt/m<sup>2</sup> bruksareal, mens det for ikke-økologiske slaktekyllinger tillates opptil 33 kg levendevekt/m<sup>2</sup>.

I økologisk fjørfeproduksjon kan det være maks 4800 slaktekyllinger eller 3000 høner i én flokk, mens det i ikke-økologisk produksjon ofte holdes rundt 20 000 slaktekylling eller 7500 høner per flokk.

Økologiske fjørfe har krav på daglig tilgang til grovfôr, i likhet med griser. Mens ikke-økologiske fjørfe ofte holdes innendørs hele livet, i hus uten vinduer og naturlig lys, skal økologiske fjørfe ha tilgang på uteareal og naturlig lys gjennom vinduer. Når kyllinger får velge, foretrekker de naturlig lys (Sans et al., 2021), og forskning viser at naturlig lys og døgnrytme bidrar til mer naturlig atferd som bevegelse, utforskning og fôrrelatert atferd (De Jong & Gunnink, 2018). Her har økologisk fjørfehold vært en spydspiss, og Stortinget har vedtatt å be regjeringen om å innføre krav om naturlig lys i alle fjørfehus (Stortinget, 2025).

Økologiske fjørfe skal ha tilgang til uteareal i minst en tredel av livet, fra så tidlig som praktisk mulig, og når fysiologiske og klimatiske forhold tillater det. Arealet skal være minst 4 m<sup>2</sup> per høne eller slaktekylling, hovedsakelig dekket av variert vegetasjon, og utformet med jevnt fordelte skjul for å gjøre området mer attraktivt.



*Bilde 10. Økologiske verpehøns med tilgang til uteområde.  
Foto: Rosann Johanssen*

Mer plass, tilgang til grovfôr og uteområder fremmer naturlig atferd som fôrrelatert atferd (Campbell et al., 2017), og gir økologiske fjørfe større valgfrihet. Forskning viser at uteområder reduserer unormal atferd som fjærhakking (Coton et al., 2019), særlig når fuglene får tidlig tilgang (Petek et al., 2015). På beite kan fjørfe spise ulike planter og insekter (Singh et al., 2017), og utnytte lokale fôrressurser. Det er også mulig at de kan spise mer grovfôr og litt mindre kraftfôr uten at produksjonen påvirkes negativt (Bassler, 1983).

I økologisk kyllingproduksjon er det tillatt å bruke følgende hybrider som saktevoksende: Ross Rowan, Rowan Ranger, Hubbard JA 57 Colour Yield, SASSO SA31, Ranger Classic og Ranger Gold. Selv om det også er tillatt å bruke rasktvoksende i økologisk kyllingproduksjon bruker alle de norske produsentene saktevoksende raser som slaktes ved 70 dager eller mer (Johanssen, 2018).

I ikke-økologisk produksjon brukes fortsatt hovedsakelig rasktvoksende Ross 308, som slaktes ved rundt 32 dager. Økologisk kyllingproduksjon har vært en spydspiss for bruk av saktevoksende kyllinger, og per 2024 var rundt 30 % av norske slaktekyllinger av en middels saktevoksende Hubbard (Norsk Kylling, 2024). Nortura var per 2025 i ferd med å legge om til en sakterevoksende hybrid kalt Rustic Gold (Nortura, 2025).



*Bilde 11. Økologiske kyllinger i Norge er saktevoksende og skal ha tilgang til uteområder med vegetasjon. Foto: Steffen Adler*

Saktevoksende kyllinger har en vekst som ligner mer på naturlig utvikling, og de kan leve lenger uten at det går på bekostning av dyrevelferden. Et lengre liv vurderes som positivt både etisk og med tanke på dyrets livskvalitet. De er bedre tilpasset økologisk drift med utearealer (Castellini et al., 2016), og mer aktive enn rasktvoksende raser (Wallenbeck et al., 2016). Sammenligninger mellom ulike saktevoksende raser viser at de mest saktevoksende er mest aktive og bruker utearealet mest (Sørheim et al., 2021). I tillegg har saktevoksende kyllinger bedre bevegelse og beinhold (Fanatico et al., 2008), finere fjærdrakt, færre skader på tråputer og bryst (Castellini et al., 2016), og lavere dødelighet (Rezaei et al., 2018).

## Økologiske husdyr i Norge

De siste tallene for andeler økologiske husdyr i Norge fra 2023 viste at andel økologiske storfe var på 3,5 % for melkekyr, 4,1 % for ammekyr, 3,0 % for øvrige storfe (Animalia, 2024). Andelen økologiske sauer var på 4,8 %, og for geiter var andelen økologisk på 3,3 %. For griser var det 0,8 % økologiske avlsparurer og 0,6 % økologiske slaktegris. Verpehøns hadde den høyeste andelen økologiske husdyr med 6,3 %, mens andelen økologiske slaktekyllinger bare var på 0,8 %.

# Litteratur

- Alonso, M. E., González-Montaña, J. R., & Lomillos, J. M. (2020). Consumers' concerns and perceptions of farm animal welfare. *Animals*, 10(3), 1–13. <https://doi.org/10.3390/ani10030385>
- Animalia. (2024). *Kjøttets tilstand 2024 - Status i norsk kjøtt- og eggproduksjon*. [https://www.animalia.no/globalassets/kjottets-tilstand/kjottets-tilstand-2024\\_30okt2024.pdf](https://www.animalia.no/globalassets/kjottets-tilstand/kjottets-tilstand-2024_30okt2024.pdf)
- Bækkeli, S., & Morønning, B. (2025). *Ny dyrevelferdsmelding vedtatt: – En tapt sjanse*. NRK. [https://www.nrk.no/innlandet/ny-dyrevelferdsmelding-vedtatt\\_-slik-skal-dyrevelferden-i-norge-bli-bedre-1.17364877](https://www.nrk.no/innlandet/ny-dyrevelferdsmelding-vedtatt_-slik-skal-dyrevelferden-i-norge-bli-bedre-1.17364877)
- Bassler, A. (1983). *Prospects of keeping laying hens on forage/clover pasture - An introductory study to a mixed dairy-poultry farming system*. [MSc thesis]. Wageningen University.
- Boaitey, A., & Minegishi, K. (2020). Who are farm animal welfare conscious consumers? In *British Food Journal* (Vol. 122, Issue 12, pp. 3779–3796). Emerald Group Holdings Ltd. <https://doi.org/10.1108/BFJ-08-2019-0634>
- Brambell, F. W. R. (1965). *Report on the Technical Committee to enquire into the welfare of livestock kept under intensive conditions*.
- Campbell, D. L. M., Hinch, G. N., Downing, J. A., & Lee, C. (2017). Outdoor stocking density in free-range laying hens: Effects on behaviour and welfare. *Animal*, 11(6), 1036–1045. <https://doi.org/10.1017/S1751731116002342>
- Castellini, C., Mugnai, C., Moscati, L., Mattioli, S., Amato, M. G., Mancinelli, A. C., & Dal Bosco, A. (2016). Adaptation to organic rearing system of eight different chicken genotypes: Behaviour, welfare and performance. *Italian Journal of Animal Science*, 15(1), 37–46. <https://doi.org/10.1080/1828051X.2015.1131893>
- Charlton, G. L., & Rutter, S. M. (2017). The behaviour of housed dairy cattle with and without pasture access: A review. *Applied Animal Behaviour Science*, 192, 2–9. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2017.05.015>
- Clark, B., Stewart, G. B., Panzone, L. A., Kyriazakis, I., & Frewer, L. J. (2016). A Systematic Review of Public Attitudes, Perceptions and Behaviours Towards Production Diseases Associated with Farm Animal Welfare. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 29(3), 455–478. <https://doi.org/10.1007/s10806-016-9615-x>
- Coton, J., Guinebreière, M., Guesdon, V., Chiron, G., Mindus, C., Laravoire, A., Pauthier, G., Balaine, L., Descamps, M., Bignon, L., Huneau-Salaün, A., & Michel, V. (2019). Feather pecking in laying hens housed in free-range or furnished-cage systems on French farms. *British Poultry Science*, 60(6), 617–627. <https://doi.org/10.1080/00071668.2019.1639137>
- De Jong, I. C., & Gunnink, H. (2018). Effects of a commercial broiler enrichment programme with or without natural light on behaviour and other welfare indicators. *Animal*, 13(2), 384–391. <https://doi.org/10.1017/S1751731118001805>
- Denver, S., Sandøe, P., & Christensen, T. (2017). Consumer preferences for pig welfare – Can the market accommodate more than one level of welfare pork? *Meat Science*, 129, 140–146. <https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2017.02.018>
- Fanatico, A. C., Pillai, P. B., Hester, P. Y., Falcone, C., Mench, J. A., Owens, C. M., & Emmert, J. L. (2008). Performance, livability, and carcass yield of slow- and fast-growing chicken genotypes fed low-nutrient or standard diets and raised indoors or with outdoor access. *Poultry Science*, 87(6), 1012–1021. <https://doi.org/10.3382/ps.2006-00424>
- Fraser, D. (2008). Understanding animal welfare. *Acta Veterinaria Scandinavica*, 50(SUPPL. 1), 1–7. <https://doi.org/10.1186/1751-0147-50-S1-S1>
- Fraser, D., Weary, D. M., Pajor, E. A., & Milligan, B. N. (1997). A scientific conception of animal welfare that reflects ethical concerns. *Animal Welfare*, 6(3), 187–205.
- Hartmann, C., & Siegrist, M. (2020). Our daily meat: Justification, moral evaluation and willingness to substitute. *Food Quality and Preference*, 80. <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2019.103799>
- Holinger, M., Früh, B., Stoll, P., Kreuzer, M., & Hillmann, E. (2018). Grass silage for growing-finishing pigs in addition to straw bedding: Effects on behaviour and gastric health. *Livestock Science*, 218, 50–57. <https://doi.org/10.1016/j.livsci.2018.10.012>
- Hötzel, M. J., Cardoso, C. S., Roslindo, A., & von Keyserlingk, M. A. G. (2017). Citizens' views on the practices of zero-grazing and cow-calf separation in the dairy industry: Does providing information increase acceptability? *Journal of Dairy Science*, 100(5), 4150–4160. [https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302\(02\)74391-9](https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302(02)74391-9)
- IFOAM. (2020). *Prinsippene for økologisk landbruk*. [https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-05/poa\\_norwegian\\_web.pdf](https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-05/poa_norwegian_web.pdf)
- Johanssen, J. R. E. (2018). *Muligheter for utfasing av konvensjonelle dyr i økologisk fjørfeproduksjon ved fjerning av unntaksbestemmelsen* (Vol. 3, Issue 12).
- Johanssen, J. R. E. (2024). *Holdninger til systemer for hold av melkeku og kalv - En spørreundersøkelse blant 1000 nordmenn*.
- Johnsen, J. F., Viljugrein, H., Bøe, K. E., Gulliksen, S. M., Beaver, A., Grøndahl, A. M., Sivertsen, T., & Mejdell, C. M. (2019). A cross-sectional study of suckling calves' passive immunity and associations with management routines to ensure colostrum intake on organic dairy farms. *Acta Veterinaria Scandinavica*, 61(7). <https://doi.org/10.1186/s13028-019-0442-8>
- Jørgensen, G. H. M. (2010). *Physical and social environment for sheep - Effects on spacing behaviour, social interactions and activity budgets in housed ewes* [PhD thesis]. Norwegian University of Life Sciences.

- Jørgensen, G. H. M., Johanssen, J. R. E., & Bøe, K. E. (2017). Preference in shorn sheep for different types of slatted flooring at low ambient temperatures. *Small Ruminant Research*, 153. <https://doi.org/10.1016/j.smallrumres.2017.05.002>
- Keane, M. P., McGee, M., O'Riordan, E. G., Kelly, A. K., & Earley, B. (2017). Effect of space allowance and floor type on performance, welfare and physiological measurements of finishing beef heifers. *Animal*, 11(12), 2285–2294. <https://doi.org/10.1017/S1751731117001288>
- Kilgour, R. J. (2012). In pursuit of “normal”: A review of the behaviour of cattle at pasture. *Applied Animal Behaviour Science*, 138(1–2), 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2011.12.002>
- Lovdata. (2004). *Forskrift om hold av storfe*. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-04-22-665>
- Lovdata. (2005). *Forskrift om velferd for småfe*. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-02-18-160>
- Lovdata. (2006). *Forskrift om hold av høns og kalkun*. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2001-12-12-1494>
- Mattilsynet. (2025). *Regelverksveileder - Økologisk landbruk: Utfyllende informasjon om regelverket for økologisk landbruksproduksjon*. [https://mattilsynet-xp7prod.enonic.cloud/\\_/attachment/inline/c2a8769b-9d3f-4af6-b982-7ae02ec719e8:8453c30180cb66d0ff0c75798d4e6128eabe4ce5/Veileder%20for%20%C3%B8kologisk%20landbruk.pdf](https://mattilsynet-xp7prod.enonic.cloud/_/attachment/inline/c2a8769b-9d3f-4af6-b982-7ae02ec719e8:8453c30180cb66d0ff0c75798d4e6128eabe4ce5/Veileder%20for%20%C3%B8kologisk%20landbruk.pdf)
- Nielsen, S. S., Alvarez, J., Bicot, D. J., Calistri, P., Canali, E., Drewe, J. A., Garin-Bastuji, B., Gonzales Rojas, J. L., Schmidt, G., Herskin, M., Michel, V., Miranda Chueca, M. Á., Mosbach-Schulz, O., Padalino, B., Roberts, H. C., Stahl, K., Velarde, A., Viltrop, A., Winckler, C., ... Spoolder, H. (2022). Welfare of pigs on farm. *EFSA Journal*, 20(8). <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2022.7421>
- Norsk Kylling. (2024). *Norske forbrukere har kåret Solvinge til den mest bærekraftige merkevaren for kylling*. <https://norsk-kylling.no/nyheter/solvinge-er-norges-mest-baerekraftige-merkevare-for-kylling/>
- Nortura. (2025). *Kyllingtyper i Nortura*. <https://www.nortura.no/b%C3%A6rekraft-i-nortura/omsorg-for-mennesker-og-dyr/dyrevelferd/dyrevelferd-p%C3%A5-g%C3%A5rden/kyllingraser-i-nortura>
- Øygarden, K., & Kilsti, S. (2024). *NewTools WP 5 Et kvalitativt innsiktsstudie om bærekraftsmerking*.
- Petek, M., Topal, E., & Cavusoglu, E. (2015). Effects of age at first access to range area on pecking behaviour and plumage quality of free-range layer chickens. *Archives Animal Breeding*, 58(1), 85–91. <https://doi.org/10.5194/aab-58-85-2015>
- Rezaei, M., Yngvesson, J., Gunnarsson, S., Jönsson, L., & Wallenbeck, A. (2018). Feed efficiency, growth performance, and carcass characteristics of a fast- and a slower-growing broiler hybrid fed low- or high-protein organic diets. *Organic Agriculture*, 8(2), 121–128. <https://doi.org/10.1007/s13165-017-0178-6>
- Sans, E. C. de O., Tuytens, F. A. M., Taconeli, C. A., Pedrazzani, A. S., Vale, M. M., & Molento, C. F. M. (2021). From the point of view of the chickens: What difference does a window make? *Animals*, 11(12). <https://doi.org/10.3390/ani11123397>
- Singh, M., Ruhnke, I., De Koning, C., Drake, K., Skerman, A. G., Hinch, G. N., & Glatz, P. C. (2017). Demographics and practices of semi-intensive free-range farming systems in Australia with an outdoor stocking density of ≤1500 hens/hectare. *PLOS ONE*, 12(10), 1–19. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0187057>
- Sødring, M., Nafstad, O., & Håseth, T. T. (2020). Change in Norwegian consumer attitudes towards piglet castration: Increased emphasis on animal welfare. *Acta Veterinaria Scandinavica*, 62(1). <https://doi.org/10.1186/s13028-020-00522-6>
- Sørheim, K., Johanssen, J. R. E., Berg, K., Saether, T., & Wiik, J. (2020). *Økologisk kjøttproduksjon på okser og kastrater - Muligheter, utfordringer og ulike løsninger* (Vol. 5, Issue 14).
- Sørheim, K. M., Blomstrand, B. M., & Løkken, C. (2023). *Praktiske løsninger for utendørs grisehold - Litteraturgjennomgang og eksempler fra norske gårder*.
- Sørheim, K. M., Johanssen, J. R. E., & Ebbesvik, M. (2017). *Tett liggeareal til økologisk sau - Praktiske fjøsløsninger* (Vol. 2, Issue 12).
- Sørheim, K. M., Johanssen, J. R. E., Pedersen, S. F., Ebbesvik, M., & Adler, S. (2021). *Innovative driftssystemer for økologisk kylling* (Vol. 6, Issue 14).
- Stäbler, R., Patzkéwitsch, D., Reese, S., Erhard, M., & Hartmannsgruber, S. (2022). Behavior of domestic pigs under near-natural forest conditions with ad libitum supplementary feeding. *Journal of Veterinary Behavior*, 48, 20–35. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2021.10.011>
- Stortinget. (2025). *Dyrevelferd - Meld. St. 8 (2024-2025), Innst. 200 S (2024-2025)*. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=101263>
- Wallenbeck, A., Wilhelmsson, S., Jönsson, L., Gunnarsson, S., & Yngvesson, J. (2016). Behaviour in one fast-growing and one slower-growing broiler (*Gallus gallus domesticus*) hybrid fed a high- or low-protein diet during a 10-week rearing period. *Acta Agriculturae Scandinavica A: Animal Sciences*, 66(3), 168–176. <https://doi.org/10.1080/09064702.2017.1303081>
- Webster, J. (2016). Animal welfare: Freedoms, dominions and “A life worth living.” *Animals*, 6(6). <https://doi.org/10.3390/ani6060035>
- Whalin, L., Weary, D. M., & von Keyserlingk, M. A. G. (2021). Understanding behavioural development of calves in natural settings to inform calf management. *Animals*, 11(8). <https://doi.org/10.3390/ani11082446>
- YouGov. (2023). *New Tools bærekraft - Gjennomført av YouGov på vegne av Forbrukerrådet*.



Denne Faginfoen er en av fire som omhandler miljø-, bærekraft- og tilleggsverdier fra økologisk landbruk. De andre tre har som tema: Biologisk mangfold; Ikke-fornybare ressurser; Næringsbalanse og miljøeffekter. Økologisk landbruk har en spydspissfunksjon som trekker hele landbruket i mer bærekraftig retning. Derfor er økologisk landbruk som driftsform fremhevet i Hurdalsplattformen. Det er vedtatt nasjonal strategi med handlingsplan for økologisk jordbruk for årene 2018-2030. Hovedmålet er å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet. Her inngår tre hovedområder: 1) Kunnskap og kompetanse, 2) Legge til rette for økologisk produksjon og 3) Utvikling av en effektiv verdikjede. Den nasjonale strategi for økologisk landbruk, som ble vedtatt i 2018, ble i 2025 supplert med et mål om at 10 % av det norske jordbruksarealet skal være økologisk innen 2032.

Målet med de fire Faginfoene er å skape bevissthet og dialog som kan virke motiverende for både forbrukere og produsenter.

Dette inngår i et prosjekt støttet av Landbruksdirektoratet gjennom utviklingsmidler til økologisk landbruk.

# Hvordan fremmes dyrevelferd i økologisk landbruk?

NR 2 | 2025 | VOL 10

## NORSØK FAGINFO

Ansvarlig redaktør: Turid Strøm

Fagansvarlig redaktør: Cecilie Blakstad Løkken

Forfattere: Juni Rosann Engelién Johanssen

ISBN: 978-82-8202-225-5

[www.norsok.no](http://www.norsok.no)